

Makale Gönderim Tarihi/Received Date: 16.11.2020 – Makale Kabul Tarihi/Accepted Date: 28.03.2021

Toplum ve Kültür Araştırmaları Dergisi

Journal of Social and Cultural Studies

www.toplumvekultur.com

Yıl/Year: 2021, Sayı/Issue: 7, Sayfa/Page: 20-43

DOI:10.48131/jscs.826291

YENİ SÖMÜRGEÇİLİK VE HEGEMONYA BAĞLAMINDA FRANSA'NIN SON DÖNEM SURİYE SİYASETİ

Murat CİHAN¹

Öz

Bu çalışmanın amacı, Fransa'nın son dönemde Suriye'de uyguladığı siyasetin emperyal ve sömürgeci bir anlayışa dayandığı ve aynı siyasi anlayışın tüm Ortadoğu için geçerli olduğu tezinin savunulmasıdır. Fransa'nın Ortadoğu ve Suriye politikası, yeni sömürgecilik anlayışı kapsamında, coğrafya, ekonomi ve din olgusu üzerinden şekillenmektedir. Birinci Dünya Savaşı sonrasında, Ortadoğu bölgesinde değişen haritalar, İkinci Dünya Savaşı sonrasında yaşanan siyasi gelişmeler ve küreselleşme ile birlikte, toprakların işgal edilmesi suretiyle yapılan klasik sömürgecilik anlayışı terk edilmiştir. Sömürge yapılacak devletleri idare eden yöneticilerin etki altına alınması, yerel halkın sömürüyü olağan karşılaması amacıyla yürütülen sosyo-kültürel faaliyetlerle sömürgeciliğin devam etmesi yeni sömürgecilik tanımını doğurmuştur. Özellikle Ortadoğu'da bulunan ve feodal özellik taşıyan bir takım devletlerle çoğu Afrika yönetimleri emperyal devletlerin kontrolü altına girmiştir. Fransa, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra etki alanını kaybettiği veya kontrolünün zayıfladığı Suriye, Irak, Lübnan ve Libya gibi devletlerde yeniden güçlenmek istemektedir. Suriye'deki iç savaşı fırsat bilerek, vekil savaşçılar ve baskı altına alacağı yöneticiler aracılığıyla, ABD, İngiltere ve Rusya'nın Suriye toprakları üzerindeki artan etkisini kendi lehine dengelemek, iç savaşın sonra bu ülkede oluşacak yeni yapılanmada, mümkün olan en iyi konumda bulunmak için politika üretmektedir. Fransa, İngiltere'nin AB'den ayrılması ile birlikte, Almanya'nın siyasi bir liderlik üstlenemeyeceğini değerlendirmekte ve kendini AB'nin temsilcisi olarak öne çıkararak lider devlet olma amacı gütmektedir. Kuzey Afrika'da, Doğu Akdeniz'de, Kafkasya'da, Suriye'de ve diğer Ortadoğu devletlerinde meydana gelen olaylara müdahil olarak, kendi milli stratejisini uygulamaktadır. Bu stratejide Türkiye ile çıkarları çatışmaktadır ve Türkiye'yi bu bağlamda bir tehdit olarak görmektedir. Fransa, Türkiye'nin yeni Osmanlılık eğilimi ile Ortadoğu ve Doğu Akdeniz'de genişlemeci bir siyaset izlediğini iddia etmektedir. Türkiye'yi Ortadoğu'dan

¹ Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Bölümü Doktora Öğrencisi, muratcihan94@gmail.com, ORCID:0000-0003-3500-6034

uzaklaştırmak, Doğu Akdeniz bölgesinde etkisizleştirmek, Kafkasya'da Azerbaycan ve diğer Türk Cumhuriyetleriyle bağlantısını kesmek istemektedir.

Keywords: Yeni Sömürgecilik, Hegemonya, Fransa, Ortadoğu, Suriye

---

FRANCE'S RECENT SYRIAN POLICY IN THE CONTEXT OF NEO-COLONIALISM AND HEGEMONY

Abstract

The aim of the present study is to defend the argument that France's recent policy in Syria is based on an imperial and colonial understanding and that the same political understanding applies to the entire Middle East. The Middle East and Syria policy of France is shaped by the notions of geography, economy and religion within the framework of the understanding of neo-colonialism. The classical understanding of colonialism is that it came about through the occupation of the land that was relinquished after the First World War along with the changing maps in the Middle East region, together with the political developments experienced after the Second World War and globalization. The continuation of colonialism with the socio-cultural activities carried out with the aim of making the local people acquiesce to the continuing system of exploitation under the influence of the rulers who govern the colonized states, have given rise to what can be identified as neo-colonialism. A number of countries with feudal characteristics, especially those in the Middle East and most governments in African countries, have come under the control of the imperial states. France wishes to regain strength in countries such as Syria, Iraq, Lebanon and Libya, where it has lost its sphere of influence or in which its control was weakened after the Second World War. By taking advantage of the civil war in Syria, through proxy fighters and the suppression of administrators, to balance the growing influence of the United States, Britain and Russia on Syrian territory, France produces a policy in its favor, so as to be in the best possible position in the forming of a new structure in the country, following the Civil War. With Britain's departure from the EU, France believes that Germany cannot assume political leadership and aims to become the leading state by putting itself forward as the representative of the EU. It implements its own national strategy by intervening in the events arising in North Africa, the Eastern Mediterranean, the Caucasus, Syria and other Middle Eastern countries. In this regard, France, whose interests are in conflict with Turkey in this strategy, sees Turkey as a threat. France contends that Turkey is pursuing an expansionist policy in the Middle East and the Eastern Mediterranean with a trend towards Neo-Ottomanism. France wants to distance Turkey from the Middle East, neutralize it in the Eastern Mediterranean region, and disconnect it from Azerbaijan and other Turkish Republics in the Caucasus.

Keywords: Neo-colonialism, Hegemony, France, Middle East, Syria

---

Giriş

İnsanlık tarihi; insanın doğayla ve insanların bir araya gelerek oluşturdukları toplumların diğer toplumlarla olan mücadelelerinin tarihi olarak özetlenebilir. Eski çağlarda yaşamın devamı için küçük bölgelerde ilkel şartlarda yapılan tarım ve hayvancılık belirli oranda yeterli iken, nüfusun artması ile daha fazla ve daha verimli topraklara ihtiyaç duyulmuş, bu durum klanlar ve topluluklar arasında anlaşmazlıklara ve çatışmalara neden olmuştur. Toprak savaşları, kuraklıklar ve kıtlık, kitlesel göçleri de beraberinde getirmiştir. İnsan toplulukları sürekli arayış içerisinde

girerek, yaşam faaliyetlerinin sürdürülmesi için Dünya'yı keşfetmenin ve daha iyi yaşam alanları bulmanın savaşını vermişlerdir. Yaşam mücadelesini kaybeden halklar ve devletler başka toplumların etkisi altında kalarak ya asimile olmuşlar ya da tamamıyla tarih sahnesinden silinmişlerdir.

Günümüzde modern toplumlar tıpkı ilk çağlardaki insanlar gibi varlıklarını sürdürmek istemektedirler. Kısıtlı kaynaklara ulaşmak ve elde tutmak için verilen savaş, modern çağın gerekliliklerine uygun bir takım değişimlerle birlikte devam etmektedir. Toprakların ele geçirilmesi ve bu topraklarda yaşayan insanların yok edilmesine dayalı klasik işgalci yöntem zamanla bazı değişikliklere uğramıştır. Coğrafi keşifler, Rönesans ve reform hareketlerinin belirmeye başladığı aydınlanma dönemiyle birlikte, yeraltı ve yerüstü zenginliklerini barındıran topraklar işgal edilmiş, bir önceki gelenekten farklı olarak yerlilerin öldürülmesi ya da başka yerlere sürülmesi yerine, köle olarak kullanılması daha çok tercih edilen bir yöntem haline almıştır. Doğanın ve insanın sahip olduğu potansiyellerin, maddi ve manevi zenginliğin başkaları tarafından gasp edilmesi olarak tanımlanabilecek sömürgeciliğin bu şekilde doğduğu ve geliştiği düşünülmektedir.

Bilimin ve teknolojinin gelişmesi, Sanayi Devrimi ve bunlara bağlı olarak küreselleşmenin dünya üzerinde yapmış olduğu etki, sömürgeciliği de yenedünya düzeninde değişikliğe uğratmıştır. Sömürgeciliğin dönüşüme uğradığı bu haline “Yeni Sömürgecilik” denmektedir. Yirmi birinci yüzyıl sömürgeciliği toprakların işgal edilmesi ile değil, sömürgeleştirilecek toprakları yönetenlerin etki ve baskı altında tutulması, sömürülecek topraklarda yaşayan halkın eğitim ve kültür dezenformasyonuna uğratılması yoluyla gerçekleşmektedir. Başka devletlerin toprakları üzerinde yapılan vekâlet savaşları, dinci ve mezhepçi yaklaşımların körüklenmesiyle çıkartılan iç savaşlar, darbeler ve ayaklanmalar, sömürgeci devletlerin sömürge devletlerdeki idarecileri belirleme araçları olarak kullanılan yöntemler arasındadır.

Cesaire'e (2005: ss.14-15) göre sömürge tarihinde az bilinen bir durum da; Türklerin Osmanlı İmparatorluğu döneminde uzunca bir süre Doğu medeniyetlerini koruyan ve geliştiren bir misyon üstlenmiş olmasıdır. Yakın Asya ve Balkanlar'daki Türk hâkimiyetinin kırılması emperyal devletler açısından önemli bir avantaj olmuştur. Türklerin Asya ve Balkan coğrafyasından çıkarılışı ile sömürgecilik ve kapitalizmin Ortadoğu bölgesindeki genişleme süreci daha da hızlanmıştır. Bu çalışmada Fransa'nın son dönem Suriye politikası ele alınmaktadır. Fransa'nın Suriye'de bulunan askeri gücünü arttırması, ticari faaliyetlerini yoğunlaştırması, YPG/PKK terör örgütü ile olan iş birliğini güçlendirmesi gibi gelişmeler Fransa'nın Suriye'de etkin bir güç olmak için politika geliştirdiğini göstermektedir. Bu bölgede faaliyet yürüten ABD, Rusya, İngiltere ve Türkiye'yi ise kendine rakip olarak görmektedir.

1. Kavramsal Çerçeve: Sömürgecilik, Emperyalizm ve Hegemonya

Eski dönemlerden beri imparatorluklar geniş topraklara yayılmışlar, yeni ve daha büyük bir güçle karşılaşana kadar genişlemeye ve ilerlemeye devam etmişlerdir. Modern ya da post modern olarak tabir edilmiş olsun özellikle büyük devletler klasik anlamda toprak kazanma ve bu topraklara hükmetme şeklinde olmasa bile yeni sömürgecilik anlayışı ve hegemonya ile büyümenin ve genişlemenin yeni yöntemini bulmuşlardır. Başka bölgelerdeki zenginliklerin ele geçirilmesi adına, insan haklarının korunması, terörizmle savaş, yönetimlerin demokratikleştirilmesi gibi çeşitli sebepler üretilmekte, sömürüye dayalı hegemonya devam etmektedir.

Gündüz'e (2016: s.764) göre, sömürgecilik, bir milletin veya toplumun yabancı devletler tarafından siyasi olarak doğrudan kontrol edilmesi, başkalarına ait olan maddi-manevi bütün kaynakların bir ulus ya da devlet tarafından zorla alınması veya taşınması olarak tanımlanmaktadır. Sömürgecilik ile emperyalizm olguları arasında doğrudan bir ilişki vardır. Emperyalizm kelimesi kökü Latince İmperium = İmparatorluktan gelen Fransızca bir kavramdır. Sömürgecilik kavramı çoğunlukla kolonyalizm ile karıştırılmaktadır ancak Kolonyalizm Loomba'nın da (2000: ss.18-19) belirttiği gibi, ana yurtlara bağlı kalmakla birlikte yeni topraklara yerleşmeyi, toprakların ve malların fethedilmesini ve denetlenmesini ifade ederken, sömürgecilik veya emperyalizm ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel, inançsal vb. egemenliği ve yağmalamayı da içermektedir. Coğrafi keşiflerle başlayan, Avrupa hâkimiyetinin, nüfusu ve sermayesinin dünyanın geri kalan bölgelerine yayılması sürecinin sanayi kapitalizmine geçişle birlikte aldığı kendine münhasır şekli ifade etmek için kullanılan emperyalizm tabiri ve olgusu her zaman güncelliğini korumaktadır (Okur, 2010: s.22). Hegemonya ise eski Yunanca'da yönlendirmek, öncülük etmek anlamına gelen "hegeisthai"den üretilmiştir ve devletler arasındaki siyasi ilişkileri tanımlamak amacıyla kullanılmıştır. Otorite, yönetim ve siyasi üstünlük anlamı taşımaktadır (Kaymak, 2016: s.66). Batılı devletlerin Batı harici toplumlar üzerinde ekonomik, kültürel ve askeri hâkimiyet kurmaları, tarihi ve sosyolojik bir olaydır. Sömürgeciliğin, siyasi bir olgu olmasının yanında toplumsal, kültürel ve tabii ki ekonomik yönleri de bulunmaktadır. Ritzer'e (2018: s.6) göre modern kapitalist toplumların gelişiminde temel etkenlerden biri ve belki de en önemlisi sömürgeciliktir. Avrupa ülkeleri arasında on beş ve on altıncı yüzyıllarda Asya Kıtası'nda Hindistan'a kadar giderek sömürgecilik faaliyetlerine başlayan ilk ülke Portekiz ve hemen ardından İspanya olmuştur. Fransa, İngiltere ve Hollanda ise bu ülkeleri takip etmiştir. Keşfedilen bölgelerdeki sömürgeler, Avrupalı devletler için her yönüyle bir zenginlik kaynağı olmuştur. 18. yüzyıl filozoflarından Adam Smith coğrafi keşiflerin sömürgecilikle bağlantısını şu şekilde özetlemiştir:

Amerika'nın keşfi ve Ümit Burnu'nun aşılarak Doğu Hint Adaları'na ulaşılması insanlık tarihinde ki en önemli olaylardan ikisi..., yeni müdahale biçimleri... eski dünyaya olduğu kadar yeni dünyaya da büyük avantajlar sağlamalıydı... Avrupalıların herkese yararlı olması gereken orman kanunları birçok şanssız ülke için yıkıcı ve yok edici oldu. (Chomsky, 2001: s.17)

Dünya sömürgecilik tarihinde çok önemli bir geçmişi olan Fransa ve İngiltere sömürgecilik adına sürekli rekabet ve mücadele içerisinde olmuşlardır. Uygur'un da (2013: s.274) ifade ettiği gibi bu iki devlet, Avrupa kıtasındaki toprak savaşlarını sömürgelerinde de sürdürmüşlerdir. Sanayi Devrimi'nin Fransa'nın gelişmesinde en önemli etkenlerden biri olduğu, ancak Fransa'nın asıl emperyal bir güç haline gelmesinin Afrika ve denizaşırı topraklarda sömürgeler ve koloniler kurmasının bir sonucu olduğu belirtilmektedir.

Sömürgeci devletler Afrikalı ve diğer sömürgelerdeki yerli halklar üzerinde hâkimiyetlerini meşrulaştırmaya çalışmışlardır. Bunun bir sonucu olarak ırkçılık kavramı gelişmiştir. Zira yerli halkların köle olarak nitelendirilmesi ve bu durumun uzun bir süre devam ettirilmesi ırklar arasındaki üstünlük hiyerarşisine dayandırılmıştır. Sömürge devletler kendilerini uygar toplumlar, sömürülerin geri kalmış halklarını ise “yabani ve barbar” toplumlar olarak nitelemişlerdir. Dönemin önde gelen düşünürlerinin bile sömürgeciliği meşrulaştırmaya çalıştıkları ve bir gereklilik olarak gördükleri anlaşılmaktadır. Bu duruma örnek olarak, toplumbilimci Tocqueville'nin Cezayir'deki Fransız sömürgeciliğini desteklemesi ve sömürgeleştirilen insanları “aşağı ırklar” olarak görmesi verilebilir (Ritzer, 2018: ss.6-7). 1970'lere kadar birçok antropolog sömürgelerdeki yerli halkların yerleşik insanlar olduğunu gösteren arkeolojik kanıtlara inanılmamasını istemişlerdir. Onlara göre bu yerliler avcı-toplayıcı karaktere sahip insanlardı. Yüzyıllarca süregelen bu yanlışın asıl amacı, yerlilerin buldukları topraklarda hiçbir haklarının olmadığı, yalnızca avlanmak için üzerinde dolaştıklarını herkese kabul ettirmek ve bunu ilkeleştirmek istemeleridir. Bu nedenle Avrupalılar yerlilerin topraklarını ellerinden almanın ahlaki veya yasal bir sorunu olmadığını iddia etmişlerdir (Chomsky, 2001: s.19). Emperyalist bakış açısı “Doğuluların” her zaman ve yalnızca sömürgelerde hükmedilen insan ögesi olduğunu iddia etmiştir. Onlara göre Doğulu genellikle Avrupalıya tümüyle zıt bir biçimde hareket eder, konuşur ve düşünür. Doğulular veya Araplar saftırlar, takat ve inisiyatiften yoksun, yağcılığa, entrikaya düşkün, hayvanlara karşı acımasızdırlar. Doğulular akıllı Avrupalılar gibi hemen her şeyi kavrayamazlar ve iflah olmaz yalancılardır. Doğulular her şeyleriyle Anglo-Sakson ırkının açıklık, teklifsizlik ve asaletine zıttırlar. Doğulu potansiyel bir suçludur ve Doğulunun işlediği suç Doğulu olmaktadır (Said, 1999: s.25). Bu oryantalist bakış açısı sömürgeciliğin ne denli haklı olduğu görüşünün alt yapısını oluşturmaktadır.

Günümüzde ülkeler arasındaki eşitsizliğin, sömürüden kaynaklı zenginliğin ve yoksulluğun asıl nedeninin Sanayi Devrimi sonrasında yaşanan emperyalist düzen olduğu savunulmaktadır

(İşler, 2018: s.761). Sanayi Devrimi sonrasında açığa çıkan büyük hammadde ihtiyacı, üretim fazlası malların satılacağı pazar arayışları, Avrupa devletlerindeki teknolojik yeniliklerin askeri silahlanmaya olan katkısı, imparatorlukların genişlemeci hevesleri, Birinci Dünya Savaşı'nın çıkmasına neden olmuştur. James ve Martel'in (2016: s.245) aktardığına göre, Birinci Dünya Savaşı başında İngiltere başbakanı olan Herbert Asquith sömürgeci gelişmeyi "uluslar için, tıpkı insan bedeninin gelişim süreci kadar normal, gerekli, kaçınılmaz ve gözle görülür bir yaşam belirtisi" olarak tanımlamıştır. Büyük yıkımlarla neticelenen savaş sonrası İngiltere ve Fransa gibi büyük devletler güç kaybetmişlerdir. Osmanlı Devleti yıkılmış ve bu zamana kadar hâkimiyeti altında olan topraklar üzerinde birçok küçük devlet kurulmuştur. Kolonyal anlayış yerini manda ve himayeye bırakarak sömürgeci sistem değişik yollarla varlığını devam ettirmiştir. Yüzyılın başında yapılan antlaşmalar, çizilen sınırlar emperyal devletlerin lehine düzenlenmiştir. Toplumlar arasında manevi duvarlar çekilmiş ve binlerce yıllık ortak kültüre ve inanca sahip halklar bir birlerine düşman hale getirilmiştir.

Her iki dünya savaşı da sömürgeciliğin bir nebze gerilemesi sonucunu doğurmakla birlikte, sömürgecilik konusundaki önemli gelişme, İkinci Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkmıştır. Sömürgeelerde baş gösteren milliyetçilik hareketleri bağımsızlıklarını da beraberinde getirmiş, ancak bu siyasi bağımsızlıkların çok fazla önemli olmadığı, emperyalist devletlerin "yeni sömürgecilik" yöntemleri ile sömürü ilişkilerini farklı biçim ve boyutlarda devam ettirdiği görülmüştür (Atasoy, 2018: s.55). Modern sömürgeciliğin kökenleri, dünya-sistemin iktisadi genişlemesinde yatmaktadır. Bu genişleme sürecinde, merkezdeki güçlü devletler yeni ticari alanları modern dünya-sistemin süreçlerine dâhil etmeye çalışmışlardır. Bazen direnç gösterecek kadar güçlü yönetimlerle karşılaşmalarına rağmen, askeri açıdan güçlü olan bazı Batı Avrupa ülkeleri ve ABD, Rusya, Japonya gibi ülkeler çoğunlukla siyasi açıdan zayıf yönetimlerin olduğu bölgelerle karşılaşmışlardır. Bu bölgelerin dünya-sisteme kabul edilebilir bir şekilde dâhil edilmesi için, bu bölgeler işgal edilmiş ve sömürge rejimleri kurulmuştur (Wallerstein, 2018: ss.103-104). Doğular ya da diğer sömürge ülkelerindeki sömürgecilere karşı ayağa kalktıklarında, onların kendi kendilerini yönetmeyi bilmedikleri söylenecektir. Bazı sömürgeeler ırk ayrımı yaptıklarında bazıları da buna karşı çıktıklarında bu iki grup arasında hiçbir fark olmadığı söylenerek "bunların hepsi Doğulu" demek suretiyle sömürgeedeki insanların medeniyet ve gelişme için yaptıklarının hiçbir öneminin olmadığı vurgulanmaktadır. Doğuda, bilim, tarih, siyaset ve iktisat alanında yapılanların bir önemi yoktur. İslam İslam'dır, Doğu Doğu'dur (Said, 1999: s.67).

Yeni sömürgecilik anlayışı küreselleşme ile güç kazanmıştır. Bauman, küreselleşmeyi "mekân savaşı" yönüyle değerlendirmektedir. Bauman'a (2010: s.16) göre bu gün dünyada toplumsal katmanlarda en önemli ve ayrıştırıcı etmen hareketlilik olmuştur. Bu nedenle mekân

savaşlarını kazananlar; yerkürede serbestçe hareket edenler ve süreç içinde kendileri için anlam yaratabilenler olacaktır. Modern çağda üstü kapalı şekilde de olsa emperyalizm modernlikle yan yana görülmüştür. Micheel Hardt ve Antonio Negri'nin İmparatorluk ve Çokluk adlı eserinde postmodern toplum kuramına yönelik eleştiriler olsa da küresel ekonominin postmodernleşmesi çözümlenirken modernlikle emperyalizm bağdaştırılmıştır. Hardt ve Negri, emperyalizmin tamamlayıcı özelliğini, dünya genelinde birtakım alanları denetleyen ve sömüren bir veya birden fazla ulusun bulunması olarak belirtmişlerdir (Ritzer, 2018: s.620).

Topyekün ilerlemecilik teorik boyuttan pratik alana uygulandığında emperyalist ve kapitalist süreçler oluşmaktadır. Avrupalı milletlerin kendilerini insanlığın temsilcisi olarak görmesi, Batı dışı toplumları medenileştirme, modernleşme yetkisinin kendisinde olduğunu tahayyül etmesi bu yaklaşımın uygulamasına somut bir örnek olarak verilmektedir (Atasoy, 2018: s.55). Hegemon devletler sömürge devletlerle ilişki kurarken, hegemon devletlerin kabul edilebilir gördüğü kişileri yönetime getirip yönetimde tutmaları için sömürge devletlere baskı yapmaktadırlar. Aynı zamanda sömürge devletlerin diğer sömürgeci devletlerle ilişki kurmaması için tedbir almaktadırlar. Hegemon devletlerin en önemli stratejilerinden biri de sosyal ve kültürel alandaki faaliyetleri olmuştur. Sömürgelerle aralarındaki ilişkiyi uzun vadeli tutmak amacıyla kültürel pratikleri, dil politikaları, üniversite öğrencilerinin akademik gelişimleri dâhil eğitim politikaları, medyanın işleyiş düzeninin kendi istekleri doğrultusunda gelişmesi için sömürge devletlere baskı yapmışlardır (Wallerstein, 2018: s.103). Hegemonyayı, tarihin değişik dönemlerindeki benzer hâkimiyet biçimlerinden ayıran esas nokta, ikincil devletlerin hegemonun liderliğine sadece maddi güç kaynaklarının oluşturduğu baskıyla değil, çıkar algılamalarındaki benzeşmenin de etkisiyle rıza göstermeleridir. Okur'a (2010: ss.62-63) göre hegemon devletin gücünün, diğer devletlere oranla daha fazla olmasının nedeni, sömürülen devletlerdeki halkın maddi çıkarlar uğruna sömürüyü benimsemesidir.

Arap Yarımadası'nda bulunan bir takım devletlerin, Batılı devletlerle olan ticari ilişkilerinden kaynaklı bağlarının kopmaması adına, kendi manevi değerlerinden ve egemenlik haklarından ödün vermeleri bu duruma örnek olarak verilebilir. Kültür ve maneviyat yönünden yapılan sömürüye örnek ise yakın bir zamanda Suudi Arabistan ile bir film platformu arasında yaşanmıştır. Hürriyet gazetesi internet sitesinin (2020) haberine göre Netflix², 2019'da Suudi Arabistan Veliht Prensi Muhammed bin Selman'ın, gazeteci Cemal Kaşıkçı cinayeti nedeniyle eleştirildiği bir programı Suudi Arabistan'da yayından kaldırma karşılığında, "pedofili" ve "eşcinsellik" içerikli videoları bu ülkede yayınlamalarına izin verildiğini açıklamıştır.

² Merkezi Kaliforniya'da bulunan Amerikan teknoloji ve medya hizmetleri sağlayıcısı ve yapım şirketi.

2. Fransa'nın Ortadoğu ve Suriye Siyasetindeki Etken Unsurlar: Coğrafya, Ticaret ve Din

Ortadoğu coğrafya itibariyle vazgeçilmez bir konuma sahiptir. Mezopotamya, Suriye ve Ürdün topraklarının oluşturduğu bölge Verimli Hilal diye tabir edilmektedir. Çandar'ın da (1988: s.10) belirttiği gibi uluslararası güçlerin Ortadoğu'da var olmak istemeleri, bitmek tükenmek bilmeyen çatışmaların ve terörün Ortadoğu'da yaşanması bir tesadüf değildir. Emperyalist ülkelerin gözündeki Körfez bölgesi bir sömürge olmaktan öte Aden'den Basra'ya, Maskat'tan Bahreyn'e kadar uzanan deniz ticaret yollarına hâkim bir alanda olması nedeniyle stratejik bir mevziidir (Arı, 2008, s.101). On dokuzuncu yüzyıldan itibaren yeryüzünde stratejik üstünlük kurma mücadelesi Ortadoğu ve çevresinde şekillenmeye başlamıştır. Hindistan yolu üzerinde merkezi bir konumda bulunan Basra Körfezi ve Mezopotamya bu süreçte öne çıkan başlıca yerler olmuştur. Ayrıca sıcak denizlere inmek isteyen Rusya'nın önünün kesilmesi ancak bu bölgenin elde tutulması ile mümkün görülmüştür. İngiltere Birinci Dünya Savaşı'na kadar tüm rakiplerini Ortadoğu'dan uzak tutmak istemiştir (Kaymaz, 2006: s.12). İngiltere, Fransa ve diğer emperyal devletler için sömürgecilik ne kadar vazgeçilmezse, kendilerine rakip olan diğer emperyal devletlerin sömürgelerinden uzak tutulması da o kadar önemlidir.

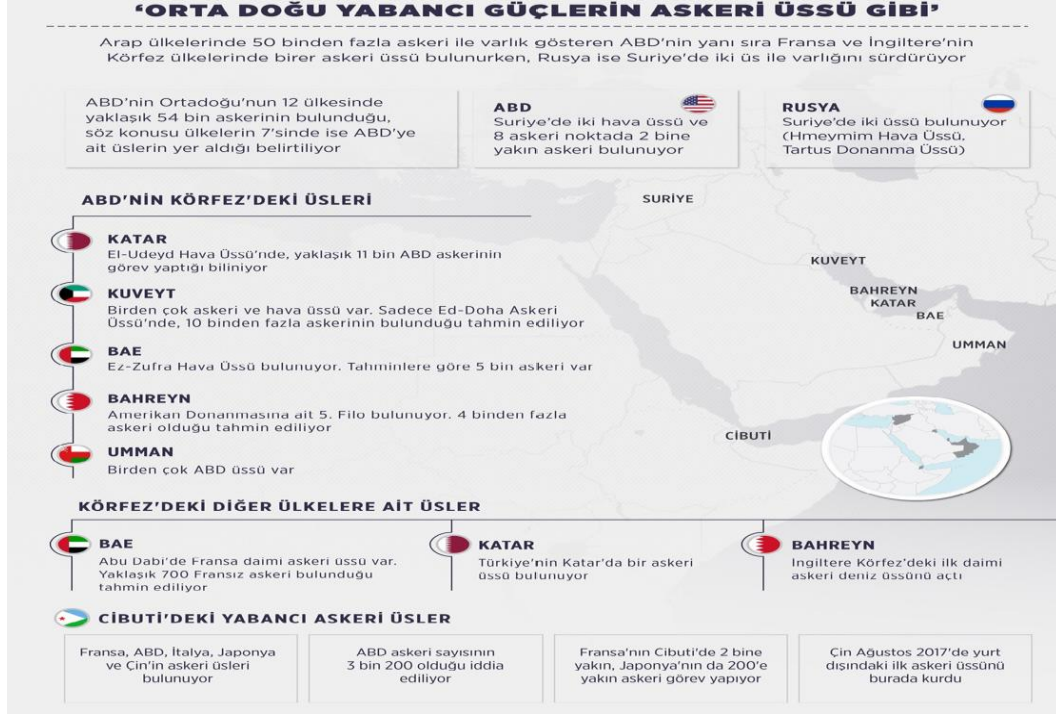
Dünyanın en kıymetli kara ve su yollarına sahip olmasının kendisine kattığı eşsiz jeopolitik değer, Ortadoğu'yu tarihin ilk dönemlerinden itibaren büyük güçlerin hedefi haline getirmiştir. On dokuzuncu yüzyılda Atlas Okyanusu'ndan Hint Okyanusu'na deniz yolu ile yük taşıyan gemilerin Ümit Burnu'nu dolaşmaktan kaynaklı süre kayıpları ve masrafları 1859 yılında Fransız meşeli bir şirket tarafından Süveyş Kanalı'nın yapılmasıyla son bulmuştur. Londra – Bombay deniz yolu hattında süre önemli ölçüde azalmış ve ticaret masrafları düşmüştür (Bediz, 1951: s.331). Süveyş Kanalı günümüzde de en önemli deniz ticaret yollarından birini oluşturmaktadır. Çin Halk Cumhuriyeti ülke sınırları dışındaki ilk askeri üssünü Kızıldeniz'in Hint Okyanusu ile buluştuğu nokta olan Cibuti'de kurmuştur. Cibuti'de Çin'le birlikte, ABD, Fransa, İtalya ve Japonya'nın da askeri üsleri bulunmaktadır. Öte yandan Arı'nın da (1993: s. 311) belirttiği gibi Basra Körfezi bir ulaşım ve enerji havzasıdır, İran, Suudi Arabistan, Irak, Birleşik Arap Emirlikleri, Bahreyn, Umman ve Katar'ı içine alan 100 milyondan fazla nüfusun yaşadığı 5 milyon km² lik bir alanı kapsamaktadır.

Ortadoğu, hava araçları içinde bir üs bölgesi ve geçiş koridorudur. Ticari ve askeri açıdan uzak doğu ülkelerine hava yolu ile ulaşım kolaylığı ve maliyet avantajı ancak Ortadoğu'daki hava

limanları ve askeri hava üsleri ile mümkün olmaktadır. Aşağıdaki infografikte 2020 yılı itibariyle yabancı devletlerin Ortadoğu'da bulunan askeri üsleri görülmektedir.

İnfografik 1:

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/info/infografik/9709> (Erişim: 29 Ekim 2020)

2020 yılı itibariyle Ortadoğu'da en fazla askeri üsse sahip olan ülkenin ABD olduğu görülmektedir ve bu üslerde yaklaşık 50 bin Amerikan askeri bulunmaktadır. Ortadoğu'nun Doğu Akdeniz'e açılan kapısı olması nedeniyle, deniz ve kara yolu bağlantıları kapsamında, Ortadoğu'daki en önemli yerlerden biri de Suriye topraklarıdır. ABD'nin Suriye'de iki askeri hava üssü ve sekiz ayrı noktada iki bine yakın askeri bulunmaktadır. Rusya'nın Suriye'deki en önemli askeri üsleri Hmeymim Hava Üssü ve Tartus Donanma Üssü'dür. ABD ve Rusya ile birlikte Fransa da Suriye'de askeri varlık göstermektedir. 2017 yılından beri Deyrizor, Haseke ve Rakka bölgesinde Fransız askeri kuvvetleri bulunmaktadır ve bu güçler askeri faaliyetlerini ABD ve YPG/PKK terör örgütü ile işbirliği içerisinde yürütmektedir. Aynı zamanda bir grup Fransız özel birliği YPG/PKK terör örgütüne eğitim ve lojistik imkânı sunmaktadır (Misto vd., 2019). Suriye, Doğu Akdeniz'in en stratejik bölgesinde bulunmaktadır ve Suriye'de siyasi olarak söz sahibi olmak Doğu Akdeniz'de, Lübnan'da, İsrail'de, Mısır'da ve tüm Ortadoğu'da söz sahibi olmak anlamı taşımaktadır.

Irak işgalinin asıl nedeni gelecek dönemde yaşanması muhtemel bir petrol kıtlığında, petrolün en fazla bulunduğu bölgenin ele geçirilmesi olarak görülmektedir. Irak işgaline konu olan

başka bir nedense Batı dışı dünyanın küresel sistem içinde ekonomik ve siyasi açıdan yükselişidir. Emperyalizmin körüklediği kapitalist üretim teknikleri ve örgütlenme, yavaş yavaş Asya'nın küresel ekonomideki ağırlığını arttırmasını sağlamıştır. Okur'un (2010: s. 106) ifade ettiği gibi Irak'la başlayıp tüm Ortadoğu'ya yayılmak istenilen emperyal eylem ve Ortadoğu petrollerinin denetlenmesi çabası, özellikle Çin'in hızla çıkışa geçmesi karşısında atılmış bir adım olarak görülmektedir.

Emperyalist geleneğin önde gelen ülkelerinden olan Fransa'nın bölge ile ilgili planlarında enerji kaynaklarına yakın olma isteğinin var olduğu bilinmektedir. Francis Fukuyama'nın da (2008: s. 87) ifade ettiği gibi Amerika Birleşik Devletlerinin ve müttefiklerinin olası ciddi bir enerji problemiyle yüz yüze olduğunu anlayabilmek için kâhin olmaya gerek yoktur. İktisadi güç Amerika'nın “yumuşak” gücünün kalbi, askeri gücünün omurgasıdır. Enerji, hem askeri gücün hem de yumuşak gücün en hassas ve zayıf noktası haline gelmiştir. 2018 verilerine göre Dünya'da kanıtlanmış petrol rezervlerine sahip ilk yirmi ülke arasında dokuz Ortadoğu ülkesi bulunmaktadır. Başka bir enerji kaynağı olan doğalgaz için de aynı durum söz konusudur. Türkiye Enerji Bakanlığı (2020) verilerine göre Dünya doğalgaz rezervlerinin 79,1 trilyon metreküpü (%40,9) Ortadoğu ülkelerinde, 62,2 trilyon metreküpü (%32,1) Avrupa ve Avrasya ülkelerinde, 33,1 trilyon metreküpü (%17,1) Afrika/Asya Pasifik ülkelerinde bulunmaktadır. Petrol kaynaklarında gelecekte yaşanması muhtemel bir kıtlık dünyanın en büyük petrol tüketen ülkeleri olan ABD ve Avrupa ülkelerini petrolün ve doğalgazın bolca bulunduğu Ortadoğu'ya egemen olmaya itmektedir. 2002 yılına kadar, dünya petrol piyasası ham petrol arzında zaman zaman yaşanan aksamalara rağmen ihtiyaçları karşılayacak esnekliğe sahipken, Çin ve Hindistan gibi ülkelerin başında geldiği Asya ülkelerinde artan talep ve petrole doymak bilmeyen sanayileşmiş ülkelerin petrol tüketimi yedek mekanizmaların dahi karşılayamayacağı oranda dengesizliklere yol açmıştır. Geline aşamada petrol piyasası denge ve esnetme mekanizması olmayan bir taşıta benzetilmektedir. En küçük bir sarsılma dengeleri alt üst etme potansiyelini taşımaktadır (Fukuyama, 2008: s.106). Bu bağlamda petrol tüm sanayileşmiş devletlerin olduğu gibi Fransa'nın da can damarlarından birini oluşturmaktadır ve Fransa'nın Suriye, Irak ve Libya'da olduğu gibi petrol kaynaklarına yakın olma isteği boş bir politikadan ibaret değildir.

ABD'nin İran'a uygulamış olduğu yaptırımların bir sonucu olarak Fransa petrol ithalatının büyük bir kısmını Suudi Arabistan'dan yapmaya başlamıştır. 2018 yılı Mart ayı ile 2019 yılı Nisan ayı arasında geçen bir yıllık dönemde Fransa'nın Suudi Arabistan'dan yapmış olduğu petrol ithalatının maliyeti yüzde 50 artışla 3,7 milyar avro olmuştur (Fransa Petrol, 2019). Fransa'nın çokuluslu “süper büyük” petrol şirketi Total, Ortadoğu ve Kuzey Afrika Bölgesi'nde petrokimya alanında faaliyet göstermektedir. Total'in Libya'daki varlığı 1954 yılında başlamıştır. Libya

hükümetinin onayıyla, 10 Aralık 2019'da Libya'nın doğusundaki Sirte petrol havzasında bulunan imtiyazları satın almak için Libya Ulusal Petrol Kurumu ile bir anlaşma imzalamıştır. 2020 yılı Ekim ayında Fransa Cumhurbaşkanı Macron'un İslam'ı ve Hz. Muhammed'i hedef alan açıklamalarının ardından Libya Devlet Konseyi Total'le yapılan anlaşmanın iptal edilmesini istemiştir (Aydemir, 2020). Libya'nın aldığı bu kararda Türkiye'nin de etkisinin olduğunu düşünen Fransa hükümeti, Ortadoğu ve Kuzey Afrika Bölgesi'nde Türkiye'nin etkinliğinin artmasının ticari faaliyetlerine zarar vereceği endişesi ile her fırsatta Türkiye'nin bu bölgelerdeki etkinliğini engellemek istemektedir.

Petrolün yanı sıra Ortadoğu'nun ekonomik açıdan başka önemli potansiyelleri de bulunmaktadır. Avrupa'da 2007-2008 finans krizinin açığa çıkmasından itibaren, Fransa'nın da içerisinde bulunduğu birçok Avrupa ülkesi siyasi olarak da çalkantılı bir döneme girmiştir. Fransa'da 2017 yılında sosyalist bir kökenden gelen Emmanuel Macron'un liberal ekonomi söylemleriyle seçimi kazanması Fransa iç siyasetinde yeni bir döneme işaret etmiştir (Arslantaş ve Arslantaş, 2020, ss.16-17). Macron iç siyasette yaşanan dalgalanmaları aşmak ve ülke ekonomisini canlandırmak amacıyla Fransa'nın emperyalist ve sömürgeci geleneğini canlandırma çabasına girmiştir. Ortadoğu; diğer emperyalist devletler için olduğu gibi Fransa için de milyarlarca dolarlık büyük bir pazar özelliği taşımaktadır. Bu pazarda en büyük paya silah endüstrisine aittir. Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI) adlı kuruluşun 2020 raporuna göre 2015-2019 yılları arasında Dünya'da silah satışında en önde gelen ülkeler ABD, Rusya, Fransa, Almanya ve Çin olmuştur. Aynı dönemde en fazla silah ithal eden ülkeler ise Suudi Arabistan, Hindistan, Mısır, Avustralya ve Çin'dir. Bir önceki beş yıla (2010-2014) göre son beş yılda (2015-2019) Ortadoğu'ya yapılan silah satışlarında yüzde 61 artış sağlanmıştır. Afrika (-%16), Amerika Kıtası ülkeleri (-%40), Asya ve Okyanusya (-%7,9) bölgesinde bulunan ülkelerin silah alımlarındaki payı ise düşmüştür. SIPRI'nin (2020) raporuna göre Fransa, ABD ve Rusya'dan sonra Dünya'da en fazla silah ihraç eden üçüncü ülke konumundadır. Silah pazarındaki en büyük alıcılar ise Mısır, Katar, Suudi Arabistan ve Hindistan'dır. Fransa'nın son bir yılda yalnızca Suudi Arabistan'a yaptığı silah satışından elde ettiği gelir 1 milyar avrodan fazladır.

Türkiye'nin 2010-2014 yılları arasında dünya silah pazarındaki payı yüzde 0,5'ken 2015-2019 döneminde yüzde 86 artışla yüzde 0,8'e yükselmiştir. Türkiye'nin silah pazarındaki en büyük üç müşterisi ise Türkmenistan, Umman ve Pakistan'dır. Türkiye, Katar ve Azerbaycan gibi ülkelere de silah satışını hızlandırmıştır. Ayrıca yakın geçmişe kadar Fransa'nın hegemonyasında bulunan Libya'da Türk silahlarının sayısı ve etkinliği artmıştır. Türkiye'nin son yıllarda silah sanayinde gelişim göstermesi, Asya ve Ortadoğu pazarına yönelmesi Fransa'yı endişelendirmektedir.

Fransa, birçok Ortadoğu ülkesinde olduğu gibi Suriye’de de askeri ve ticari faaliyet yürütmektedir. Fransa, çıkarları adına kendi çimento şirketi Lafarge’nin, bölgede faaliyet yürüten tüm terör örgütleri ile işbirliği yapmasına, terör örgütlerine vergi adı altında haraç vermesine göz yummuştur. Fransa’nın çok uluslu şirketleri arasında yer alan ve dünyanın en büyük çimento üreticisi olan Lafarge, Suriye’de, Menbiç, Rakka ve Ayn el-Arap arasında bulunan Celebiye bölgesinde 2007 yılında bir çimento fabrikası satın alarak büyük yatırımlar yapmıştır. 2011 yılında başlayan şiddet olayları sonrasında birçok uluslararası şirket Suriye’yi terk ederken, Lafarge şirketi faaliyetlerine devam etmiştir. Faytre’nin (2019: ss.1-3) aktardığına göre Le Monde gazetesinde 21 Haziran 2016’da yayımlanan bir makalede Lafarge’nin Celebiye tesisini çalışır durumda tutmak için 2013-2014 yılları arasında DEAŞ ve diğer terör örgütlerine para sağladığı iddia edilmiştir. Suriyeli nakliyeciler Lafarge şirketinin kendilerine üzerinde “DEAŞ Hazine Bakanlığı” damgası yer alan bir izin belgesi verdiğini ve bu şekilde örgütün denetiminde olan bölgelerden geçebildiklerini itiraf etmişlerdir. İddiaların doğruluğu kanıtlanmış ve şirket yöneticilerinden bazıları Fransız otoriteleri tarafından yargılanmıştır. Lafarge ilerleyen dönemde PYD/YPG terör örgütüyle anlaşarak örgüte maddi olanaklar sağladığı gibi çimento yardımı da yapmıştır.

Ortadoğu antik ve teolojik geçmişle de tüm dinden ve milletten devletlerin vazgeçemediği bir yer olmuştur. Soğuk Savaş sonrası oluşacak yenedünya düzenini analiz etmeye çalışan Fukuyama’nın Tarihın Sonu (1999) ve Huntington’un (2006: ss.85,453) Medeniyetler Çatışması tezlerinin ikisinde de din olgusundan ve özellikle İslam dini ve İslam coğrafyasından belirleyici unsurlar olarak söz edilmiştir. Huntington dinin önemine vurgu yapmış, yenedünya da dinin yeniden yükselişe geçen belirleyici unsurlar arasında olacağını, toplumların dini kimlikler üzerinden kendilerini tanımlamaya başladıklarını, dini kimlikler üzerinden kurulan ittifakların uluslararası alanda belirleyici olacağını ifade etmiştir. Bu nedenle yenedünya düzeninde semavi dinlere ait kutsalların daha da ön plana çıkacağı öngörülmektedir. Kudüs, Müslümanlar ve Yahudiler açısından kutsal olduğu kadar Hıristiyanlar için de kutsal bir şehirdir. Yahudi inanın başlangıcından beri kutsallığını devam ettirmektedir ve semavi dinler tarihinin hiçbir döneminde önemini kaybetmemiştir.

Kudüs’e sahip olmak, Haçlı seferlerinin en önemli motivasyonlarından biri olmuştur. Evanjelistlere göre insanlığın kurtuluşu Kudüs’te olacaktır. ABD’ nin Kudüs’ü İsrail’in başkenti olarak ilan ve kabul etmesi, büyükelçiliğini Tel-Aviv’den Kudüs’e taşıması dini değerlerin önemini göstermektedir ve bu yönüyle değerlendirildiğinde geçmişte Kudüs merkezli yaşanan din savaşları çeşitli boyutları ve değişimleriyle devam etmektedir. Hıristiyanlar İsa’nın Kudüs şehrinde çarmıhı taşıdığı yeri ziyaret etmektedir. Bu ziyaret sırasında Hacılar Yolu (*The Via Dolorosa*) on dört efsanevi durağı ile gezilmekte ve “Hacı” olunmaktadır(Sarıkcıoğlu, 2004: ss.320-321). Katolik

Hıristiyanların çoğunlukta olduğu Fransa, Kudüs'le olan bağlarına önem vermekte, ABD'nin Kudüs'ü İsrail'in başkenti olarak tanınmasına karşı çıkmaktadır. Bu durumu evanjelistlerin Kudüs'ü tekellerine alma çabası olarak görmektedir. Doğu Kudüs'te bulunan Fransız Kültür Merkezi, Fransa ile Kudüs arasında manevi ve kültürel varlığın devam etmesini sağlamaktadır.

Fransa Cumhurbaşkanı Macron Ocak 2020 tarihinde Dünya Holokost/Soykırımı forumuna katılmak üzere gittiği Kudüs'te resmi olarak Fransız toprağı sayılan Saint Anne Kilisesi'ni ziyaret etmiştir. Ziyareti sırasında İsrail Polisi ile tartışmış Saint Anne Kilisesi özelinde tutum ve davranışlarıyla Kudüs'ün Fransızlar için vazgeçilmez dini değerlerden olduğunu vurgulamıştır (Alnajjar, 2020). Suriye, coğrafi, kültürel ve dini bağları ile Kudüs ile organik bir bağa sahiptir. Haçlılar Kudüs'e seferlerini İstanbul, Hatay ve Suriye güzergâhından gerçekleştirmişlerdir. Kudüs gibi Suriye ve Hatay da Hıristiyanlar için kutsal yerlerden sayılmaktadır. Kutsal Kudüs toprakları, Antakya ve Suriye uzantısı, tarihi ve dini bir zenginliğin mirası olarak görülmektedir. Ortadoğu'nun teolojik mirası birçok Batılı devlet için olduğu gibi Fransa içinde cezbedici ve kutsaldır. Tüm bu etmenler Fransa'yı Ortadoğu'ya ve Suriye'ye daha fazla müdahil olmaya itmekte ve Fransa için yüksek bir motivasyon kaynağı olmaktadır.

3. Güç Mücadeleleri ve Vekâlet Savaşları

Güç kullanımı ve coğrafya, jeostratejinin iki ayağını oluşturmaktadır. Ulusal güvenlikle ilgili büyük stratejiler genel olarak jeostratejik özelliktedir. Jeopolitik alanlarda süper güçler arasındaki çıkar çatışmaları sadece bu devletleri değil, hedef ülkeleri de etkilemektedir. Büyük menfaatler uğruna üçüncü ülkeler çatışma alanına dönüştürülmektedir. Hedef ülkelere yapılan müdahaleler operasyon niteliğinde olabileceği gibi, vekil güçlerin devreye sokulduğu asimetrik müdahale biçimleriyle de olabilmektedir. Mücadele sahasında ülkelerin kendi askeri güçleri yerine başka unsurları yani vekil güçleri kullanması “vekâlet savaşları” olarak tanımlanmaktadır.

Marshall'a (2016: s.185) göre vekâlet savaşları tanımlaması Soğuk Savaş döneminde ABD ile SSCB'nin doğrudan savaşmak yerine, üçüncü bir ülkede kendi çıkarları adına yürüttükleri mücadele için kullanılmıştır. Meydana gelen iki dünya savaşı sonrasında başlayan Soğuk Savaş sırasında ABD ve SSCB ekseninde iki kutuplu bir dünya oluşmuş, SSCB'nin dağılması ile birlikte ABD dünyanın “süper gücü” olarak öne çıkmıştır. Bu dönemde oluşan yenedünya düzeninin nasıl olacağına ilişkin makro değerlendirmeler yapılmıştır. Soğuk Savaş sonrası ortaya çıkan mevcut durumu ve geleceği açıklamaya çalışan tezlerden en önemlileri ve öne çıkanı Francis Fukuyama'nın Tarihi Sonu ve Samuel Huntington'un Medeniyetler Çatışması tezleridir. Samuel Huntington'un Medeniyetler Çatışması (1995: s.16) teorisine göre medeniyet kimliği, gelecek

dönemde gittikçe artan bir şekilde önem kazanacak ve dünya bu ölçüde, belli başlı yedi veya sekiz medeniyet arasındaki etkileşimle şekillenecektir.

Huntington'a (1995: s.21) göre medeniyetler çatışması, iki seviyede ortaya çıkacaktır. Mikro seviyede, mücavir gruplar, medeniyetler arasındaki fay kırıklıkları boyunca, toprak ve birbirleri üzerinde kontrol kurmak için şiddetli şekilde mücadele edeceklerdir. Makro seviyede ise değişik medeniyetlere sahip devletler izafi bir askeri ve ekonomik üstünlük amacıyla rekabet edecekler, uluslararası kurumlar ve üçüncü taraflar üzerinde kontrol kurmak için kendi özel siyasi ve dini değerlerini rekabetçi bir anlayışla öne çıkaracaklardır. 11 Eylül saldırıları sonrasında Afganistan'ın ABD tarafından işgal edilmesi, Ortadoğu'da Filistin, Irak, Suriye ve son dönemde Lübnan, İran, Libya, Doğu Akdeniz ve Azerbaycan'da yaşanan olaylara bakıldığında medeniyetler çatışmasının ön hazırlıklarının yapıldığı ve belki de ileri karakol savaşlarının başladığı görülmektedir.

Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve Sovyetler Birliği'nin dağılması ile ortaya çıkan bölgesel ve küresel siyasi dengesizlikler sona ermemiştir, bu dengesizliklerin oluşturduğu gerilim ve fay hatları şiddeti körüklemeye devam etmektedir. Küresel boyutta jeostratejik güç mücadeleleri, jeopolitiğin ve ekonominin ağırlık merkezi Avrupa ve Atlantik'ten Asya-Pasifik'e kaymaktadır. Bu geniş coğrafyada ABD, Çin, Rusya baş aktörlerken, Almanya, Fransa, Japonya, Hindistan, İran, ve Türkiye Avrasya coğrafyasının önemli güçlerini oluşturmaktadır (Eslen, 2017: ss.13-14).

Geçmiş dönemde yaşanan konvansiyonel savaşların yerini günümüzde vekâlet ve hibrit savaşları almaya başlamıştır. Bu durum devlet dışı silahlı aktörlerin üçüncü ülkelerde daha fazla rol almasına yol açmaktadır (Kurt, 2019: s.310). Emperyalist ülkeler hem kamuoyu tepkisinden kurtulmak hem de kendi askeri güçlerini yıpratmamak amacıyla başka ülke toprakları üzerinde yürüttükleri askeri operasyonlarda, paralı askerleri, isyancı yerel unsurları, paramiliter yapıları ve terörist grupları kullanmaktadırlar. Hedef ülkelerde, vekil savaşçıların kullanılarak huzursuzluk ve iç savaş çıkartılması, ülkeyi idare edenlerin yönetimden uzaklaştırılması yeni bir işgal yöntemi haline almıştır. Bu nedenle vekil savaşçılar yeni sömürgecilik anlayışının en önemli parçalarından biri olarak görülmektedir. Aynı ülkede birçok farklı emperyal devletin vekil savaşçıları olabilmektedir. Bu savaşçılar bir yandan bağlı oldukları hegemon devletin rakibi olan diğer emperyal devletlerle mücadele etmekte, bir yandan da hedef ülkedeki amaçlarını yerine getirmek için savaşmaktadırlar.

ABD'nin Afganistan'da bir dönem Rusya'ya karşı Taliban'a destek vermesi, Taliban'la olan mücadelesinde Moğol askerlerini sahaya sürmesi, Suriye ve Irak bölgesinde YPG/PKK terör örgütünü kara gücü olarak kullanması vekâlet savaşlarına en tipik örneklerdir. İran'ın Yemen'de

Husi milisleri, Irak ve Suriye’de Haşdi Şabi milislerini kullanması, Rusya’nın Libya ve Doğu Ukrayna’da Wagner³ adlı silahlı savaşçıları kullanması ise vekâlet savaşlarına verilecek diğer örneklerdir. YPG/PKK yalnızca ABD’nin değil Fransa ve Rusya’nın da işbirlikçisi olarak faaliyet yürütmektedir.

Suriye’de yaşanan vekâlet savaşları yalnızca Arap baharı sonrası Suriye iç savaşının yansımalarından ibaret değildir, bilakis Doğu ve Batı medeniyetinin çatıştığı bir alan haline gelmiştir. Arap Baharı’nın bir devamı olarak Suriye’de 2011 yılında başlayan iç savaşta yüz binlerce sivil yaşamını kaybetmiş, 6 milyona yakın sivil zorla başka ülkelere göç etmek durumunda kalmıştır. Suriye’de yaşanan iç savaş sırasında, bölge üzerinde çıkarları olan ülkeler bir şekilde savaşa müdahil olmuşlardır. Rusya, İran ve Türkiye’nin savaşın başlamasından buyana Suriye düzlemindeki politikaları kendileri açısından istikrarlı iken, ABD, Fransa ve bazı Arap Birliği ülkelerinin gelişen durumlar karşısında sürekli değişen bir siyaset izledikleri görülmektedir.

Arap Baharı’nı bir yönüyle küreselleşmenin yansıması olarak görenlerin yanı sıra başka örtülü amaçlara hizmet ettiği yönünde görüşler de bulunmaktadır. Bu yönüyle Arap Baharı aktörlerinin yani isyancıların birer vekil savaşçı oldukları söylenebilir. Tunus’ta başlayıp, Libya ve Mısır’a sıçrayan, kısa zaman içinde Kuzey Afrika ve Ortadoğu’daki ülkeleri etkileyen isyan, Mısır ve Tunus’ta otokrat iktidarların yönetimden gitmesini sağlamıştır. Ancak bu süreç halkın istediği gibi daha adil bir yönetimin gelmesiyle sonuçlanmamıştır. Ayaklanmalar emperyalist devletlerin istekleri doğrultusunda hareket eden diktatör yöneticilerin başa gelmesiyle neticelenmiştir. Suriye için durum daha farklı seyretmiştir. Suriye’de yönetimin kimin elinde olacağı çatışması belki de Huntington’un bahsettiği medeniyetler çatışmasının demosu haline gelmiştir. Suriye sahası, Batı ile Doğu medeniyetleri arasındaki güç mücadelesinin şekillendiği, Suriye devletinin istikrarı ve sözde getirilmek istenilen demokrasinin geri planda kaldığı, güç mücadelelerinin ve medeniyetlerin üstün gelme savaşlarının vekil güçler ile yürütüldüğü bir muharebe alanı olmuştur. Fransa’nın da bu mahiyette Suriye’de var olmak istemesi yalnızca Fransa açısından değil tüm Avrupa’yı temsili ile ilgilidir. İngiltere’nin Brexit ile Avrupa birliğinden ayrılmak istemesiyle birlikte Avrupa’nın temsil yetkisinin Fransa ve Almanya’da olacağı anlaşılmaktadır. Zira İngiltere yenedünya düzeni içerisinde Avrupa ile birlikte değil, yalnız hareket etme düşüncesindedir. Fransa’nın Ortadoğu, Kuzey Afrika ve Suriye’deki siyaseti de bu zeminde değerlendirilmektedir. Fransa Suriye’de YPG/PKK terör örgütünü vekil bir güç olarak kullanmaktadır. Bu örgüte silah ve malzeme yardımı yaptığı gibi eğitimde vermektedir. Libya’da ise Ulusal Mutabakat Hükümeti’ne karşı Hafter güçlerini desteklemektedir. Özellikle Ortadoğu ve Kuzey Afrika ekseninde, vekil güçlerin

³ Rusya merkezli askeri bir şirket.

daha fazla ön planda olduğu, emperyal devletlerin vekâlet savaşlarını yoğunlaştırarak devam ettirecekleri bir sürecin yaşanması muhtemel görülmektedir. ABD ve Fransa gibi devletler, PKK/YPG terör örgütünü kullanarak, bir ucu İran sınırlarında bir ucu Doğu Akdeniz’de olan, zengin yeraltı ve yerüstü kaynaklarına sahip, Mezopotamya ve Levant bölgesini kapsayan bir Kürt devleti kurmak istemektedirler. Fransa’nın Ortadoğu bölgesinde ve Suriye’de uyguladığı politikalar karmaşıklık göstermekte, müttefik olarak hareket ettiği ABD, İngiltere ve Almanya gibi ülkelerle çoğu zaman çıkarları çatışmaktadır. Emperyalizm, sömürülen ülkeleri baskı altına alırken Emperyal ülkeler arasında da bir rekabet ortaya çıkarmaktadır. Bu durum vekâlet savaşları kavramı ile somutlaşmaktadır.

4. Emperyal Bir Ülke Olarak Fransa ve Suriye Politikası

Fransa’nın Suriye, Irak, Libya, Cezayir başta olmak üzere çoğu Ortadoğu ülkesi ve Afrika ülkelerindeki sömürüye dayalı emperyal amaçları yalnızca günümüzün bir sorunu olmayıp kökü on dokuzuncu yüzyıla dayanmaktadır. 1830 yılında Cezayir’in Fransa tarafından sömürgeleştirilmesiyle başlayan bir sürecin uzantıları 21. yüzyıl Ortadoğu’sunda ve Afrika’sında halen devam etmektedir. *L’Histoire de la France Coloniale* (1991) (Sömürgeci Fransa’nın Tarihi) adlı eserde gerçek anlamda sömürgeciliğin 15. yüzyıldaki büyük keşiflerle başladığı belirtilir (Ferro, 2002: s.19). Fransa’nın (Petit de Julleville, 1873:6) sömürge topraklar arayış süreci 16’ncı ve 19’ncü yüzyıllarda gelişen iki ana bölümde değerlendirilmiştir. 16. yüzyıldan itibaren Doğu Hindistan’ın bazı bölgeleri, Kuzey Amerika, Antil adaları ve Afrika’nın bir kısmı Fransa’nın etki alanına girmiştir. Fransa’nın büyük bir İmparatorluk olma hayalinin gerçekleştiği dönem ise on dokuzuncu yüzyıl olmuştur. Fransa bu dönemde Osmanlı Devleti’nin zayıf bir durumda olmasını da fırsat bilerek İngiltere ile birlikte Afrika’da büyük bir nüfuz alanı elde etmiştir. Cezayir (1830), Gabon (1839), Senegal (1854), Moritanya (1854), Gine (1855), Fildişi Sahili (1855), Kongo (1859), Mali (1883), Madagaskar (1896), Benin (1899), Burkina Faso (1896), Nijer (1900) ve Çad (1900) ve birçok ülke daha Fransa’nın sömürgesi olmuştur (Uygur ve Uygur, 2013: s.275). Afrika’nın yüzde 35 gibi büyük bir bölümü yüzyıllarca Fransa’nın kontrolünde kalmıştır. Benin, Senegal ve Fildişi Sahili gibi ülkeler Fransa’nın köle ticaret üsleri olarak kullanılmış ve bu ülkelerdeki tüm kaynaklar sömürülmüştür. Cezayir ve Ruanda gibi ülkelerde ayaklanmaların bastırılması ve düzenin sağlanması gibi nedenlerle milyonlarca kişi katledilmiştir.

Birinci Dünya Savaşı, emperyal devletlerin 19. yüzyıldaki kazanımlarını 20. yüzyılda da devam ettirme istekleri doğrultusunda, topraklarını ve sömürgelerini genişletme savaşı olarak da görülebilir. Birinci Dünya Savaşı sırasında yapılan Sykes-Picot antlaşması (1916) ve savaş

sonrasında yapılan San Remo Konferansı'nda (1920) alınan kararlarla, Suriye toprakları Fransız mandası olarak belirlenmiştir. Fransa güneyde Filistin, kuzeyde Toros Dağları'nı kapsayan ve doğu sınırları Musul'a kadar uzanan tüm doğal zenginlikleriyle kendi kendine yeten bir Suriye kolonisi kurmayı planlamıştır (Şahin; vd., 2015: s.252). Fransa, Suriye ve Musul'u hem ekonomik kazanımlar hem de stratejik önemi nedeniyle istemiştir ve çıkarlarını Lübnan'ın da dâhil olduğu Akdeniz sahillerini kapsayan geniş bir alanda görmüştür. Fransızlara göre Suriye kritik bir önemdeydi ve Suriye topraklarından taviz vermek büyük bir kayba neden olacaktı. Zira Suriye toprakları elde edildikten sonra Fransa bu bölgede denetiminde zorlanmayacağı yerel yönetimler kurabilecekti (Umar ve Yenisu, 2019: s.43). Kodaz'a göre (2016: s.214) Fransa bu tarihten sora tüm sömürgelerinde olduğu gibi Suriye'de de "böl ve yönet" stratejisi ile hareket etmiştir. Ayrıca 1921 yılında Fransa ve Türkiye arasında imzalanan Ankara İtilafnamesi ile Antakya ve İskenderun belirli şartlar altında Fransa'ya bırakılmıştır. Daha sonradan Fransa'nın bu yerleri Suriye'ye devredecek olması Türkiye tarafından büyük bir tepkiyle karşılanmıştır. Milletler Cemiyeti nezdinde yürütülen çalışmalarla Antakya ve İskenderun Hatay adı ile Suriye'den ayrılmış ve 1939'da Türkiye'ye katılmıştır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra 15 Nisan 1946 tarihinde, son Fransız askerlerinin Suriye'den çekilmesine kadar Suriye'deki Fransız mandası devam etmiştir. Bu tarihten sonra 17 Nisan 1946'da Suriye bağımsızlığını ilan etmiştir.

Avrupa emperyalizminin tepe noktaya çıktığı 1890'lardan İkinci Dünya Savaşı'nın başına kadar geçen dönemde emperyalizm, daha çok doğrudan işgal edilen topraklar meselesi olarak görülmüştür. İkinci Dünya Savaşı'nı takip eden dekolonizasyon süreci sona erdiğinde, emperyalizm gündemi devam etmiş, yeni bir yüzle neoemperyalizm ve neokolonyalizm tanımlamaları tartışılmaya başlanmıştır. Ancak doğrudan yönetimler ortadan kalkmamıştır. Metropollerle eski sömürgeler arasındaki bağımlılık ilişkisi fonksiyonel olarak emperyal kontrolle devam etmiştir (Okur, 2010: s. 106). Nkrumah'ın da (1966: s.11) belirttiği gibi sömürgeciliğin temelinde yatan etkenler hala sömürge devletler için geçerliliğini korumaktadır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra bağımsızlıklarını kazanan Devletlerle bu devletleri sömürenler arasındaki ekonomik ilişkiler yeni bir şekle bürünerek devam etmektedir.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında, Fransa eski sömürgeleri olan Batı ve Orta Afrika Federasyonlarına bağımsızlık, bazılarında da özerklik tanımak zorunda kaldığında, bu toprakları bölme stratejisi uygulamıştır. Fransa'nın uyguladığı ağır baskılar neticesinde Gine haricinde bütün Fransız sömürgeleri Fransa-Afrika Birliği'nin üyesi özerk Cumhuriyetler olmayı tercih etmişlerdir. Fransa'nın sömürgesinde kalan ülkelerin Gine örneğinden yola çıkarak bağımsızlıklarını ilan edeceğinden korkulduğundan, Fransız hükümeti Gine'de bulunan tüm değerli emtiayı Fransa'ya nakletmiştir. İdareci ve öğretmenler geri çekilmiştir. Devlet dairelerindeki eşyalar, kağıtlar hatta

ampuller bile sökülerek Fransa'ya götürülmüştür. Gine'ye yapılan mali ve ticari yardımların tümü kesilmiş ve bağımsızlık isteyen toplum bu şekilde cezalandırılmıştır (Nkrumah, 1966: s.6). Aynı zamanda diğer sömürgelere de gözdağı verilmiştir.

Birinci Dünya Savaşı sırasında oluşan, Ortadoğu toraklarının ve petrol paylaşımı ortaklığının değişik şekillerde ve perspektiflerde de olsa devam ettiği görülmektedir. Fransa İngiltere'ye oranla Suriye'de yaşanan iç savaşa daha aceleci bir politika ile müdahil olmak istemiştir. Ortadoğu ve Kuzey Afrika'daki menfaatlerini korumak ve emniyet altına almak için askeri varlığını Ortadoğu'da ve Afrika'da arttırma amacındadır. Modern dünyanın yeni genişlemeci ve sömürge anlayışı, uydu devletler, kukla yöneticiler, vekâlet savaşları ve terör örgütleri aracılığı ile yürütülmektedir. Fransa kendi devlet geleneğine ve politikasına uygun olarak Afrika'da olduğu gibi Ortadoğu'da ve Suriye'de de modern genişlemeci ve sömürgeci siyasetin gereklerini yerine getirme amacındadır. Yani metropol bir devlet olarak eski sömürgeleri arasındaki bağımlılık ilişkisini fonksiyonel olarak emperyal kontrolle devam ettirme amacındadır. Bu siyasetinde kendisine rakip olarak gördüğü ülkelerden biri de Türkiye'dir. Bir zamanlar Türklerin egemen olduğu Kuzey Afrika ve Ortadoğu, Osmanlı Devleti'nin yıkılmasıyla birlikte Fransa ve İngiltere hegemonyasına girmiştir.

Fransa, Irak ve Suriye'de DEAŞ terörü ile mücadele rolünü ve Suriye'de yaşanan iç savaşı bir avantaj görerek yeniden bu bölgede yer edinme, fiili olarak söz sahibi olma arayışına girmiştir. Claude Levi-Strauss'a (Medyascope.tv, 2018) göre bir toplumun ne olduğunu anlamaya çalışmak için insanın ömrü yetmeyebilir ancak iki toplum arasındaki farklılıkları bulduğumuz zaman toplumları daha iyi çözümleriz. Fransa'nın Ortadoğu'da rol kapma isteğinin aceleciliği, DEAŞ karşıtı koalisyonla dâhil olan diğer bir Avrupa ülkesi olan İngiltere'nin tavrı ile karşılaştırıldığında daha net göze çarpmaktadır. Irak ve Suriye'de 2014 yılında DEAŞ terör örgütüne karşı operasyonlara başlayan ABD öncülüğündeki koalisyon güçlerine ilk askeri desteği veren ülke Fransa olmuştur. 2017 yılında Fransa, ABD ile birlikte YPG'ye askeri destek sağlayan ülkelerin başında gelirken, dönemin İngiltere Savunma Bakanı Michael Fallon, Suriye'de Rakka operasyonunun YPG ile yürütülmesinin yanlış olacağını ifade etmiştir ("İngiltere Savunma" 2019). Fransa Cumhurbaşkanı Macron, 2018 yılında, YPG/PKK temsilcilerini Elize Sarayında kabul etmiş, Suriye'nin Kuzeyindeki Kürt gruplar olarak tanımladığı PYD-YPG ile Türkiye arasında arabuluculuk yapabileceğini belirtmiş ancak bu teklif Türkiye tarafından tepkiyle karşılanarak reddedilmiştir. Bu dönemde Le Figaro gazetesi, Macron'la görüşen PYD/YPG terör örgütü temsilcisi Halid İsa'ya dayandırdığı bir haberinde, Menbiç bölgesine Türkiye tarafından gerçekleştirilebilecek muhtemel bir saldırı durumunda PYD/YPG unsurlarını korumak için Fransa'nın bölgeye asker göndermek istediğini yazmıştır (Ömerci, 2018: s.3).

ABD başkanı Trump' ın Suriye'den askerlerini çekeceğini ifade etmesi üzerine ilk tepki Fransa'dan gelmiş, Fransa Cumhurbaşkanı Macron, ortakların birbirlerine olan sözlerine sadık kalmaları gerektiği yönünde açıklamalarda bulunarak, ABD'nin bölgeden askerlerini çekecek olmasına tepki göstermiştir. Fransa'nın bu bölgelerde bulunan askeri kuvvetlerini güçlendireceğini açıklamıştır. Fransa parlamentosu 30 Ekim 2019 tarihinde almış olduğu kararla, Türkiye'nin Barış Pınarı harekâtını oybirliği ile kınamış ve Fransa hükümetine çağrıda bulunarak Kürt ve Arap dost ve müttefiklerini destekleme, sivil nüfusu koruma, istikrarı sağlama ve Suriye'nin kuzeyindeki güvenlik kaosunu önlemek adına her türlü önlemi almasını istemiştir. Ayrıca, Suriye Demokratik Güçleri'ne (SDG) ve onun DEAŞ ile mücadele eden tüm Kürt ve Arap unsurlarına Fransa'nın sarsılmaz bir desteğinin olduğu ifade edilmiştir.

Emmanuel Macron, NATO genel sekreteri Stoltenberg'in 27 Kasım 2019'da Fransa'yı ziyareti nedeniyle yapılan basın toplantısında, "ABD Avrupa projesine sırtını döndü, ABD ve NATO müttefikleriyle stratejik karar alma mekanizmasında bir koordinasyon yok" diyerek NATO'nun "beyin ölümünün" gerçekleştiği açıklamasında bulunmuştur. Bu açıklamanın birincil unsuru, Türkiye'nin Suriye politikasından Fransa'nın duymuş olduğu rahatsızlık ve ABD'nin bölgedeki askerlerini çekme niyetine olan eleştiridir. Ayrıca Macron Türkiye'nin NATO müttefikliğinin sorgulanmasını istemiştir.

Yukarıda da bahsi geçtiği gibi İkinci Dünya Savaşı'nın akabinde dekolonizasyon süreci sona erdiğinde emperyalizm gündemi devam etmiş, yeni bir yüzle neoemperyalizm ve neokolonyalizm tanımlamaları altında tartışılmaya başlanmıştır. Doğrudan yönetimlerin ortadan kalkışı emperyalizmi bitirmemiş, metropollerle eski sömürgeler arasındaki bağımlılık ilişkisinin fonksiyonel olarak emperyal kontrole devam edeceği öngörülmektedir (Okur, 2010: s. 106). Daha açık bir ifade ile ABD, İngiltere ve Fransa gibi köklü sömürge anlayışına sahip olan emperyal ülkeler sömürü amaçlarını gerçekleştirmek için doğrudan toprakları işgal etmek yerine vekâlet savaşları ile sömürecekleri ülkelerin yönetimlerini kontrol altına alarak yeni bir sömürge anlayışı içine girmişlerdir. Fransa, diğer sömürgeci devletlerden farklı olarak yeni sömürgecilik anlayışını klasik sömürge anlayışından tam olarak kurtarabilmiş değildir. Kuzey Afrika'da bulunan eski sömürgelerindeki maddi kazançları çeşitli gelir kalemleri altında halen devam etmektedir. Fransa'da Oryantalist bakış açısı ve Doğu'nun Doğululara bırakılmaması gerektiği düşüncesinin sürdüğü görülmektedir. Fransa ve diğer emperyal devletlere göre Kuzey Afrika'daki ve Ortadoğu'daki devletler kendi kendilerini yönetme yeteneğinden uzaktırlar. Türkiye gibi Doğu'ya ait görülen bir devletin bu bölgelerdeki devletlerle ticaretini zenginleştirmesi ve kalıcı ilişkiler geliştirmesi Oryantalist düşünceye terstir ve bunun engellenmesi gerekmektedir.

Sonuç

On beşinci yüzyılda başlayan Coğrafi Keşiflerle birlikte, Avrupalı devletler özellikle İspanya, Portekiz, İngiltere ve Fransa yeni topraklar keşfetmişler ve bu toprakları sömürgeleştirmişlerdir. Kıta Avrupası'nın zenginleşmesi ve sanayileşmesiyle birlikte yeni kaynaklar ve yeni pazarlar bulma arayışına girilmiştir. Ortadoğu ve Kuzey Afrika sahip olduğu petrol kaynakları, stratejik konumu ve dini zenginliği nedeniyle emperyal devletlerin hedefi haline gelmiştir. Birinci Dünya Savaşı sırasında Fransa, kendi yönetiminde Filistin ve Lübnan'ı da kapsayan büyük bir Suriye mandası hayal etmiştir. Bu şekilde Ortadoğu ve Doğu Akdeniz'e egemen olacağı gibi, kutsal şehir Kudüs'ü de kontrol altında tutmayı amaçlamıştır.

İngiltere ve Fransa'nın başını çektiği emperyal devletlerin Ortadoğu ve Afrika'daki hegemonyası İkinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar devam etmiştir. Savaş sonrasında emperyal devletlerin zayıflaması ve sömürge devletlerdeki milliyetçilik akımları bu devletlerin bağımsızlıklarını kazanmasını sağlamıştır. Ancak bu durum sömürge devletlere hiçbir zaman tam bağımsızlık kazandırmamıştır. Yeni sömürgecilik anlayışı doğmuş, ekonomik ve siyasi baskılarla kontrol edilen yöneticiler ve kültür emperyalizmi aracılığı ile sömürgeler üzerindeki hegemonya devam etmiştir. Sistemli şekilde oluşturulan terör ortamı, mezhepçiliğin ve ırkçılığın körüklenmesi, bu ülkelerdeki kaosu devamlı hale getirmiştir. Sömürü için başka bir yöntem ise vekil savaşçıların kullanılması olmuştur. Üçüncü devletler üzerinde, terör örgütleri, isyancılar ve paramiliter yapılar aracılığı ile vekâlet savaşları yürütülmeye başlanmıştır. Zengin Körfez Bölgesi, ABD, Rusya ve Fransa gibi büyük silah üreticileri için milyarlarca dolarlık pazar payı haline gelmiştir. Düya'daki güç dengeleri Batı merkezinden Asya-Pasifik'e kayarken ABD ve Avrupa yeni sıklet merkezlerini Asya'ya yakın bölgelere kurmaya başlamıştır.

Fransa, Suriye'de varlığı bulunan diğer emperyal devletlerden geri kalmamak için hem askeri hem de ticari olarak bölgede yapılanmıştır. Çimento şirketi Lafarge'nin faaliyetlerinin devam etmesi için DEAŞ terör örgütüne vergi adı altında para vermeyi bile göze almıştır. Bölgede bulunan ticari şirketleri aracılığı ile PKK/YPG terör örgütüne yardım etmekte, ayrıca bu örgüt Fransız askerleri tarafından eğitilmektedir. PKK/YPG terör örgütü kullanılarak Mezopotamya ve Levant kuşağını içerisine alan geniş bir bölgede, uydu devlet yapısına sahip bir Kürt devleti kurulması amaçlanmaktadır.

Fransa'nın Ortadoğu ve Doğu Akdeniz bölgesinde gerilimi tırmandırmasının bir nedeni de iç siyasetine yöneliktir. Ülke içinde yaşanan siyasi çalkantıları dış politikalarla aşmaya çalışmaktadır ve terörle mücadele ettiği izlenimi oluşturmaktadır. Batılı devletlerin terörle mücadeleden kasıtları ise "İslami Terör" tanımlamasıdır. Fransa sözde terörle mücadele politikası

ile hem Ortadoğu'da emperyalist amaçlarını gerçekleştirecek hem de iç siyasetindeki karmaşık dönemi atlatmaya çalışacaktır. Ayrıca büyük Fransız şirketlerin Ortadoğu ve Arfika'daki pazar payının küçülmesiyle ilgili olarak hükümete yöneltmiş olduğu baskıyı kırmak istemektedir. Uzun yıllar devam eden savaşlar nedeniyle alt yapısı zarar gören Suriye, Irak ve Lübnan gibi ülkelerin yeniden yapılanmalarında diğer devletlere nazaran daha fazla pay almak istemektedir. Arap Baharı, Irak'taki istikrarsızlık ve Suriye'de yaşanan iç savaş gibi toplumsal olayların Ortadoğu bölgesinde meydana getireceği yeni siyasi oluşumlarda, ABD, Rusya ve İngiltere gibi emperyal devletlerle, İran ve Türkiye gibi bölgesel devletlerin etkisini kendi lehine dengelemek istemektedir. Suriye'deki askeri ve siyasi varlığı ile özellikle, Lübnan, İsrail, Doğu Akdeniz ve Kuzey Afrika bölgesine yakın bir coğrafyada bulunarak etkinliğini arttırmak istemektedir.

Kaynakça

- Alnajjar, H. (2020, Ocak 22). Fransa Cumhurbaşkanı Macron, İsrail polisi ile tartıştı. İHA. Erişim, 15.10.2020. <https://www.ihacom.tr/haber-fransa-cumhurbaskani-macron-israil-polisi-ile-tartisti-824062/>
- Arı, T. (1993). *Su Sorunu, Türkiye ve Ortadoğu*. S. Şen (Ed.), Basra Körfezi ve Amerikan Politikası (311-343) içinde. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Arı, T. (2008). *Geçmişten Günümüze Ortadoğu, Siyaset Savaş ve Diplomasi*. İstanbul: Marmara Kitap Merkezi.
- Arslantaş, Ş. ve Arslantaş, D. (2020). Fransa'da Değişen Siyasal Paradigma Çerçevesinde Radikal Solun Yükselişi. *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, (8) 1, 1-26. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1030175>
- Atasoy, F. (2018). *Küreselleşme ve Milliyetçilik*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Aydemir, M. (2020, Ekim 25). Libya Devlet Konseyi, Fransa'ya tepki olarak Total firmasıyla yapılan petrol anlaşmasının iptalini istedi. AA. Erişim, 11 Kasım 2020. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/libya-devlet-konseyi-fransaya-tepki-olarak-total-firmasiyla-yapilan-petrol-anlasmasinin-iptalini-istedi/2018856>
- Bauman, Z. (2010). *Küreselleşme Toplumsal Sonuçları*. (Çev. Abdullah Yılmaz). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bediz, D. (1951). Süveyş Kanalı'nın Önemi. *A.Ü. DTCF Dergisi*, (9) 3, 329-352. <http://dctfdergisi.ankara.edu.tr/index.php/dctf/article/view/4075/3943>

- Cesaire, A. (2005). *Sömürgecilik Üzerine Söylev*. (Çev. A.Güneş). İstanbul: Doğu Kütüphanesi.
- Chomsky, N. (2001). *Sömürgecilikten Küreselleşmeye*. Ankara: Ütopya Yayınları.
- Çandar, C. (1988). *Ortadoğu Çıkmaçısı*. İstanbul: Seçkin Yayıncılık.
- Eslen, N. (2017). *Küresel Güç Mücadelesi 21. Yüzyılda Jeostrateji*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Faytre, L. (2018). Suriye'deki Terör Örgütleriyle İş Birliği Yapması Fransa İçin Bir Devlet Skandalı mı? *SETA Perspektif*, 1-7.
https://setav.org/assets/uploads/2018/05/P192_Lafarge_t.pdf
- Ferro, M. (2002). *Sömürgecilik Tarihi*. (Çev. Muna Cedden). Ankara: İmge Kitapevi.
- Fransa petrol ithalatında yüzünü Suudi Arabistan'a çevirdi (2019, 13 Haziran). Erişim (01.11.2020) <https://www.amerikaninsesi.com/a/fransa-petrol-ithalat-suudi-arabistan-iran-amerika-ticaret/4957816.html>
- Fukuyama, F. (1999). *Tarihin Sonu ve Son İnsan*. İstanbul: Gün Yayıncılık.
- Fukuyama, F. (2008). *Kör Nokta-Gelecek Seneryolarını Öngörmek*. İstanbul: Profil Yayıncılık.
- Gündüz, A.(2016). Sömürgecilik Kavramı ve Sömürgeci Devletlerin Uyguladıkları Taktikler, "Ortadoğu Örneği". *Tarih Okulu Dergisi*, 25, 763-784. DOI No: <http://dx.doi.org/10.14225/Joh853>
- Huntington, S. P. (1995). *Medeniyetler Çatışması*. Ankara: Vadi Yayınları.
- Huntington, S. P. (2006). *Medeniyetler Çatışması*. İstanbul: Okuyan Yayıncılık.
- Suudi Arabistan istemiş, Netflix yayından kaldırmıştı! Çirkin pazarlık (2020, 15 Eylül). Erişim (17 Ekim 2020) <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/netflixten-suudi-arabistandaki-cemal-kasikci-sansurune-iliskin-itiraf-41612329>
- İngiltere Savunma Bakanı: YGP İle operasyon yürütmek yanlış olur. (2017, 11 Mayıs). Erişim (10 Eylül 2020) <https://t24.com.tr/haber/ingiltere-savunma-bakani-ypg-ile-operasyon-yurutmek-yanlis-olur,403856>
- İşler, A. (2018). Uluslararası Güç Odağında Ortadoğu ve Batı Ülkelerinin Gelişmişliğine Tarihsel Bakış. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7 (2), 757-772.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/bitlissos/issue/41200/485287>
- James Joll, Gordon Martel (2016). *Birinci Dünya Savaşı Neden Çıktı*. (Çev. O.Dinç TAYANÇ). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

- Kaymak, M. (2016). Hegemonya Tartışmaları Işığında İngiliz ve Amerikan Hegemonyaları:Yönlendirici Hegemonyadan Kural Koyucu Hegemonyaya. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 34 (1), 63-92.
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/838013>
- Kaymaz, İ.Ş. (2006). *Mezopotamya'da Emperyalist Kapışma ve Yerleşme*. İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Kodaz, Y.(2016). Bağımsız Suriye için atılan ilk adım: Fransa-Suriye Antlaşması ve Türk Kamuoyu. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 35 (59), 213-237.
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/781104>
- Kurt, V. (2019). Arap isyanları sonrasında Ortadoğu'da vekalet savaşları: Yemen örneği. *Uluslararası Siyaset Bilimi ve Kentsel Araştırmalar Dergisi*, 7 (1), 307-326.
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/673356>
- Loomba, A. (2000). *Kolonyalizm/Postkolonyalizm*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Marshall, A. (2016). From civil war to Proxy war:past history and current dilemmas. *Small Wars&Insurgencies*, 27 (2), 183-195.
<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09592318.2015.1129172>
- Medyascope.tv . (2018, Şubat 12). Fransız antropolog Claude Levi Strauss yapısalcılığı anlatıyor [Video]. YouTube. Erişim (7 Kasım 2020)
https://www.youtube.com/watch?v=jsbftNgl3_A
- Misto, M. Koparan, Ö. Kako, A. (2019, Kasım 19). Fransız askerleri Suriye'de ABD himayesinde varlık gösteriyor. AA. Erişim 29 Ekim 2020. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/fransiz-askerleri-suriyede-abd-himayesinde-varlik-gosteriyor/1649595>
- Nkrumah, K. (1966). *Emperyalizmin Son Aşaması Yeni Sömürgecilik*. (Çv. A.Sarıca). İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Okur, M. A. (2010). *Emperyalizm, Hegemonya, İmparatorluk*. Ankara: a kitap.
- Ortadoğu Yabancı Güçlerin Askeri Üssü Gibi. (2020, Ekim 29). Erişim (30 Ekim 2020)
<https://www.aa.com.tr/tr/info/infografik/9709>
- Ömerci, O. (2018). Fransa'nın Suriye Politikası ve Kürt Sorunu Bağlamında Türkiye-Fransa İlişkileri. *BİLGESAM, Analiz/Avrupa* No:1389 , 1-5. Erişim (01 Ekim 2020).
https://www.academia.edu/37718767/_%C3%96rmeci_Ozan_2018_Fransa_n%C4%B1n_Suriye_Politikas%C4%B1_ve_K%C3%BCrt_Sorunu_Ba%C4%9Flam%C4%B1nda_T%C3%BCrkiye_Fransa_%C4%B0li%C5%9Fkileri_Bilgesam_Analiz_no_1389

Petit de Julleville, Par. L. (1873). *Histoire de la colonisation française aux Indes et en Amérique jusqu'à la révolution de 1789*. Ville Vieille: Nancy.
<https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k5790750g.texteImage>

Ritzer, G. (2018). *Sosyoloji Kuramları*. Ankara: De Ki Basım Yayım.

Said, E. (1999). *Oryantalizm, Sömürgeciliğin Keşif Kolu*. İstanbul: Pınar Yayınları.

Sarıkcıoğlu, E. (2004). *Dinler Tarihi*. Isparta: Fakülte Kitabevi.

Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI). (2020, Mart). Trends In International Arms Transfers, 2019. https://www.sipri.org/sites/default/files/2020-03/fs_2003_at_2019.pdf

Şahin, İ. Şahin, C., Şükür, İ. (2017). Ortadoğu'da Emperyalist Güçlerin Gizli Oyunu: Sykes-Picot Antlaşması. *International Journal of Social Science*, 8 (38) , 241-262.
https://jasstudies.com/Makaleler/1500154802_18-Yrd.-Do%c3%a7.-Dr.-%c4%b0smail-%c5%9eAH%c4%b0N.pdf

T.C. Enerji Bakanlığı (2020, Ocak). Doğal Gaz. <https://enerji.gov.tr/bilgi-merkezi-enerji-dogalgaz>

Umar, Ö.O., Yenisu, M. (2019). Gizli Antlaşmalar Çerçevesinde San Remo Konferansı'nda Ortadoğu'yu Şekillendirme Çabaları. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 36 (101), 29-70.
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1090310>

Uygur, E., & Uygur, F. (2013). Fransız Sömürgecilik Tarihi Üzerine Bir Araştırma. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi* , 17 (3), 273-286. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/200454>

Wallerstein, I. (2018). *Dünya-Sistemleri Analizi, Bir Giriş*. (Çev. E. Abadoğlu ve N. Ersoy). İstanbul: Bgst Yayınları